

Decisions a contracor i contra rellotge

>> *Els sikhs estan a punt d'obrir un nou centre cultural al carrer Major de Salt.*

No tenen expectatives de futur. La crisi els està engolint i accelera decisions que es prenen a contracor –obligats per les circumstàncies– i contra rellotge –les obligacions econòmiques del Primer Món no perdonen–. La pressió de la família en els països d'origen, el pes de la vergonya que cau sobre aquells –pocs– que decideixen tornar amb les butxaques buides i la mobilitat per Europa a la recerca de solucions mostren un mosaic d'experiències en què el denominador comú és l'instint de supervivència. L'escriptor anglès William Faulkner va escriure: «Quan veus molts obstacles és que has allunyat els ulls dels objectius». Únicament una minoria d'immigrants ho ha fet.

La forta pressió de la família

Els Outmouth viuen en un petit turó peplat de Tizzi-Nisly (Marroc), a la serralada de l'Atlas. L'únic carrer asfaltat de la població és el que travessa el poble de nord a sud, però la casa dels Outmouth queda lluny del centre, obliga el visitant a enfilar-se per un camí de rocs i sorra i, finalment, s'hi accedeix per un pendent pronunciat. Comparteixen latrina amb els seus veïns de carrer. Per anar-hi, han de sortir de casa, creuar el camí i fer-s'ho com puguin en el forat que hi ha al terra d'un petit habitacle la porta del qual no tanca. L'Ali és el germà gran dels vuit fills de la família Outmouth. Té 30 anys i, tot i que és conscient de la crisi econòmica que viu Europa, demana al seu germà Saïd que li busqui una dona espa-

>> *Els pares d'en Saïd i en Lahcen asseguren que els seus fills no poden tornar sense res i si ho fan es que s'han tornat bojós.*

L'Ali demana al seu germà Saïd que li busqui una dona espanyola que, sense amor i a distància, es vulgui casar amb ell

>> En Lahcen, a la seu de la Unió Europea de Brussel·les. No sembla que el seu futur passi pel cor d'Europa.

nyola que, sense amor i a distància, es vulgui casar amb ell. Pot ser la seva única via per arribar a Espanya i aconseguir papers. Se sent frustrat perquè s'ha quedat en un país, el seu, en què «la crisi és permanent». Assegura que els joves com ell no hi tenen res a fer, que estan «com en una presó: sense diners, sense futur i sense res». Dos dels seus germans menors, en Lahcen i en Saïd, de 27 i 24 anys respectivament, fa tres i dos anys que van arribar a Salt. Són dels que van arribar a Espanya jugant-se la vida a sota d'un camió per l'estret de Gibraltar. La seva situació econòmica era més precària que la d'altres. No tenien diners ni per comprar un contracte de treball en origen ni per pagar el viatge en pastera. L'Ali no ho va poder fer, principalment, perquè mai es va atrevir a ficar-se als budells d'un vehicle de gran tonatge, però també perquè la seva constitució –fa gairebé un metre setanta– superava amb escreix l'alçada dels seus germans i les dimensions de l'habitable als baixos d'un camió.

El patriarca de la família, Mohamadou Outmouth, no té una feina clara. Quan li demanem si el podem gravar treballant ens mira sorprès i, finalment, ens porta a l'hort d'un conegut, on es dedica a cultivar quatre fulles. Gairebé als seixanta anys d'edat, veu en els fills que té a Europa una assegurança per a la seva jubilació, i diu que si go-

sen tornar sense papers i sense diners «és que s'han tornat bojós». Quan van rebre la trucada del primer fill que va arribar a Europa, eren l'enveja del veïnat. Explica amb ulls vidriosos que la gent els va començar a «mirar diferent», i sentència, aixecant el cap: «amb més respecte». La casa dels Outmouth, molt humil, és feta de pedra i fang. L'única planta és més o menys quadrangular, i el sostre, igualment irregular. Una habitació central divideix els dos únics espais individuals de què està formada, cadascun amb una obertura mig tapada al sostre que no deixa veure les estrelles però que, en canvi, deixa passar l'aigua de la pluja. Just al costat de la barraca hi ha un petit estable amb una vaca i dues gallines. Són totes les seves propietats.

La humilitat d'aquesta casa de fang i pedra contrasta amb les casasses que s'han fet els nous «indians» de Tizzi-Nisly, els marroquins que tornen d'Europa a passar les vacances i que com a mostra del seu èxit s'han fet construir finques de rajol, de dues plantes, recobertes de pintura i amb totes les comoditats del Primer Món. La societat on viuen els Outmouth no accepta el fracàs dels que tornen amb les butxaques buides. Alguns ens diuen que almenys vuitanta joves, d'una població que no arriba al miler d'habitants, han decidit provar sort a Europa. Les dades no poden ser oficials perquè el regne del Marroc es beneficia de les divises dels emigrants però, en canvi, no reconeix que hi hagi un èxode massiu dels seus joves. Aquesta realitat, simplement, no existeix. Ni la família de Lahcen i Saïd, ni tampoc els seus veïns, veurien de bon ull un possible retorn dels seus fills pròdigs sense diners i, encara pitjor, sense papers. Quedarien marcats socialment i passarien a ser pàries. Un jove sense pèls a la llengua que visita la família ho sintetitza amb una contundència aclaparadora: «Si això passés, seria una vergonya per a tots, per als parents i per als amics».

Circular lliurement pel cor d'Europa

Durant el setembre de 2009, l'atur es va enfil·lar fins a màxims històrics. Si al conjunt de l'Estat es van superar els quatre milions de persones sense feina, una enquesta de l'Ajuntament de Salt certificava que el juny la taxa d'atur entre la població immigrada

El patriarca veu en els fills que té a Europa una assegurança per a la seva jubilació, i diu que si gosen tornar sense diners «és que s'han tornat bojós»

s'havia doblat fins a situar-se en el 30%, quan només feia un any estava a l'entorn del 16%. Són dades estimatives. Ningú pot saber amb certesa quin és el grau d'incidència de l'atur; molts no tenen papers i altres malviuen en l'economia submergida. Davant d'aquestes pessimistes perspectives, en Lahcen va decidir viatjar en avió a Bèlgica a provar sort. Ens va sorprendre la seva decisió, ja que no tenia papers i volar amb Ryanair per Europa li podia costar l'expulsió fulminant al seu país d'origen. Altres que ho havien fet abans li asseguraven que només calia un passaport. Ell deia que no li demanarien cap mena de visat. No ens ho creïem. El primer de novembre el vam acompanyar a l'Aeroport Girona - Costa Brava. En el moment de passar l'arc de control, l'agent de seguretat li va dir que en el bitllet hi faltava el *visa-checked* i que per obtenir-lo havia de passar pel mostrador de Ryanair. Ens el vam mirar amb superioritat occidental, pensant que Europa controla la immigració, però, davant la nostra sorpresa, l'hostessa de la finestreta de Ryanair únicament va comprovar que els números del passaport coincidissin amb els del bitllet, sense demanar-li cap altra documentació. Passar per l'arc de seguretat, arribar a l'Aeroport Charleroi i trobar-se tres hores després a la Grand Place de Brussel·les va ser dit i fet. En Lahcen havia arribat al cor d'Europa. Aquest viatge l'ha fet dues vegades i en cap de les dues ha tingut problemes per circular lliurement pel territori Schengen.

Els Acords de Schengen, aplicats l'any 1995 a la majoria dels països membres de la Unió Europea, van establir la lliure circulació de persones pel territori europeu (excepte al Regne Unit i a Irlanda). Segons la normativa internacional, és la companyia aèria la que s'ha d'encarregar de validar la documentació requerida als passatgers. Ha d'exigir als que no tinguin passaport de la Unió Europea que disposin d'un permís de residència. En el cas de l'Aeroport Girona - Costa Brava, la Policia Nacional únicament controla els vols que procedeixen del Marroc i del Regne Unit, i aleatòriament, quan ho considera convenient. La seva missió és, segons l'inspector en cap de l'aeroport, Francisco Pamplona, «controlar el trànsit de passatgers i comprovar que la documentació sigui vàlida, estigui en vigor

i no estigui falsificada». Cada persona que troben que no porta la documentació exigida, diu Pamplona, «està subjecta a un expedient sancionador», i si detecten que la companyia aèria ha fet els ulls grossos, «és aquesta qui ha de pagar el vol de tornada i està obligada a assumir una multa quantiosa». L'inspector Pamplona assegura que les companyies «són molt rigoroses i compleixen totalment la normativa». Però quan li preguntem quants expedients sancionadors s'han obert a companyies aèries que operen a l'Aeroport Girona - Costa Brava prefereix no donar cap dada.

Bèlgica, un somni decapitat

En Lahcen va volar en dues ocasions a Bèlgica durant el darrer trimestre del 2009: la primera, entre l'1 i el 12 de novembre; la segona, entre el 6 i el 9 de desembre. Quina realitat s'hi va trobar? La crisi econòmica, que afecta amb força els països del sud, ho fa en menor mesura els del nord. Malgrat això, segons dades oficials, actualment a Brussel·les hi ha 1.771 sense sostre. El govern belga només hi comptabilitza els autòctons; pel que fa als sense papers, no es poden empadronar ni hi ha constància numèrica de la seva existència. Per tant, l'únic ajut assistencial que poden rebre és el procedent de les entitats privades. Quan en Lahcen va arribar a Brussel·les se'n va anar directament

>> Tot i no tenir papers, en Lahcen ha pogut volar per Europa.

Ens va sorprendre la decisió d'en Lahcen de viatjar a Bèlgica, ja que no tenia papers i volar amb Ryanair per Europa li podia costar l'expulsió

>> **Molenbeek és el barri amb una major concentració de marroquins de Brussel·les.**

a Molenbeek. Aquest barri és com una gran medina que hostatja la nombrosa comunitat marroquina de la capital belga, la majoria descendents dels primers immigrants que el Govern va contractar durant la dècada dels seixanta per treballar en les mines de la metal·lúrgia i la construcció. De fet, el gruix dels marroquins que viuen a Brussel·les provenen d'aquesta emigració.

Des de Molenbeek, uns joves va adreçar en Lahcen a l'Asile de Nuit Pierre d'Angle, al carrer Terre-neuve. Hi havia de ser puntualment a les 8 del vespre. Aquesta entitat ofereix un centenar de llits per passar la nit però, com que la demanda és molt superior a la quantitat de què en disposen, els responsables de l'alberg han previst un sistema de selecció: un joc de cartes determina si el demandant hi pot passar la nit o no. La directora de l'Asile de Nuit Pierre d'Angle, Gilberte Echhardt, justifica així la fórmula: «Després de pensar-hi molt, vam creure que aquesta era la manera més justa per decidir qui tindria llit i qui no». Echhardt es lamenta que els recursos de què disposen escassegen davant l'allau d'immigrants sense recursos que els arriba diàriament. La responsable constata que des de mitjan 2009 estan notant l'arribada *in crescendo* de «marroquins, sobretot provinents d'Espanya i Itàlia, que tenen entre 17 i 35 anys, i alguns dels quals

només disposen de passaport». Ens ho ratifica Rix Depasse, del CIRE (Coordination et Initiatives pour Réfugiés et Étrangers), una federació que engloba més de vuitanta entitats. Depasse assegura que «si no tens papers a Bèlgica, no tens cap opció», i hi afegeix que el motiu principal de l'increment de població nouvinguda és el procés de regularització de papers que va acabar a mitjan desembre, però també perquè «alguns creuen erròniament que al cor d'Europa hi ha més possibilitats» i que «el sistema belga garanteix més ajudes per als que tenen menys»; una imatge que contrasta amb la realitat. A Bèlgica, com ja hem dit, no està permès empadronar els estrangers indocumentats, ni tampoc se'ls garanteix la sanitat pública ni l'educació. Metges sense Fronteres ha denunciat reiteradament que, a la pràctica, la població que no té la documentació en regla és víctima de moltes traves burocràtiques.

Després d'alguns dies amb el joc de les cartes a favor, en Lahcen va haver de provar sort en una altra banda. El Centre d'Action Sociale d'Urgence (CASU) també ofereix llits, però aconseguir-ne un no és fàcil. El centre disposa d'un telèfon gratuït (0800/99.340), al qual es pot trucar a partir de les 6 de la tarda. Si tens la sort que algú respongui a l'altra banda del telèfon, tens sopar i llit assegurat, almenys aquella nit.

Els responsables d'un alberg belga han previst un sistema de selecció: un joc de cartes determina si el demandant hi pot passar la nit o no

En cas contrari, les opcions s'escurcen. En Lahcen va tenir problemes per trobar una cabina telefònica lliure, i quan finalment en va localitzar una la línia va comunicar fins a les 7 de la tarda. Només hi aconseguí dormir una nit. Després d'exhaurir totes les opcions, tan sols li quedava el metro. Les nits a Brussel·les són gèlides: les temperatures al carrer poden arribar als 5°C o menys. De dia, les condicions no són gaire millors. Una entitat del nord de Brussel·les dona diàriament ranxo sense demanar identificacions i permet romandre unes hores en el seu centre, dutxar-se i rentar la roba. La recerca de feina tampoc no convidava a l'optimisme. El mercat de verdura i de bestiar més gran de Brussel·les està saturat de joves com en Lahcen que busquen feina. L'oferta de treballadors s'ha disparat des de l'inici de la crisi, però la demanda ha caigut en picat i les possibilitats reals de trobar feina s'esvaeixen. Al cap de dotze dies, un Lahcen abatut va decidir tornar al pis sobreocupat del carrer Manuel de Falla de Salt, on ell i els seus companys estaven pendents de desnonament i havien rebut per correu la notificació que els tallaven l'aigua i la llum.

Però n'hi ha que han tingut més sort. Ahmed Alhmouat Jiddi, que feia set anys que vivia a Girona, va decidir abans de l'estiu de 2009 viatjar a Brussel·les. Li havien dit que

allà hi havia més possibilitats de prosperar que a Espanya i, segons ell, així ha estat: «Vaig dormir durant quinze dies al carrer. Tot sol. Només tenia el que portava posat. Fins que vaig trobar feina en una pizzeria». L'Ahmed havia treballat a la pizzeria Primo Piatto del barri de Pedret –que ja no existeix–, coneixia l'art de fer bones pizzes i després d'insistir-hi molt va aconseguir que el propietari d'un restaurant, d'origen marroquí, el contractés. L'Ahmed ja tenia papers de residència d'Espanya, i la seva situació jurídica a Bèlgica li ha donat certs avantatges.

Bèlgica no és l'únic país que ha rebut una allau d'immigrants procedents de l'Estat espanyol. Altres immigrants amb la situació regularitzada han emigrat des de l'inici de la crisi cap a França. En aquest cas, però, només ho han fet els que tenen papers, perquè el Govern de la república francesa expulsa gairebé *ipso facto* els indocumentats. En Rachid ha viscut a Salt durant deu anys. Hi té un pis de propietat i part de la seva família, però des de fa uns mesos treballa tallant arbres a la zona d'Albi. Té papers, però ho està fent sense contracte: «Ara mateix és l'única opció que tinc. Vaig provar d'entrar a l'exèrcit francès amb un amic, però no vam passar les proves físiques». A falta de dades que confirmen aquest trànsit de persones circulant per Europa, l'únic que te-

>> *La majoria dels que viuen a Molenbeek són descendents dels primers immigrants marroquins que van treballar a les mines de metal·lúrgia i la construcció de Bèlgica.*

Al cap de dotze dies d'arribar a Bèlgica, un Lahcen abatut va decidir tornar al pis sobreocupat del carrer Manuel de Falla de Salt, on estaven pendents de desnonament

>> A Molenbeek han proliferat perruqueries i comerços de tot tipus on es pot comprar de tot.

nim són informacions del boca-orella. Per escoltar les històries dels que han marxat només cal submergir-se en el mercat de la carn halal anant a comprar a qualsevol de les carnisseries del carrer Torres i Bages de Salt. Carnissers i clients saben un niu d'històries dels que han anat a «fer les Amèriques» més enllà dels Pirineus.

Però els horitzons dels estrangers no s'acaben a Europa: alguns tenen previst provar sort en altres continents. En Malkid prové de la regió del Punjab (Índia), i està tramitant la documentació per viatjar al Canadà. Primer hi anirà ell, i si els seus objectius professionals es compleixen, al cap d'uns mesos la seva família el seguirà.

Retorn voluntari o literalment forçós?

L'expressió *retorn voluntari* és un eufemisme. Cap dels que coneixem que s'hi hagin decidit ho ha fet voluntàriament, sinó a contracor i contra rellotge, perquè ja no sabia on dormiria l'endemà. L'any 2003, el Govern espanyol va engegar el Programa de retorn voluntari, dirigit a persones immigrants extracomunitàries que es trobessin a Espanya en una situació de vulnerabilitat després de més de sis mesos d'estada, que volguessin retornar voluntàriament al seu país d'origen i que no tinguessin mitjans econòmics per fer-ho. A la demarcació de Girona és possible acollir-s'hi a través dels Serveis Socials o de les

Taula 6. Persones acollides al Pla de retorn voluntari

	2006	2007	2008	2009
Girona	—	—	—	99
Catalunya	—	—	—	289
Espanya	604	1.184	1.821	3.255

Font:
Ministerio de Trabajo
e Inmigración

Per escoltar les històries dels que han marxat nord enllà, només cal submergir-se a qualsevol de les carnisseries halal del carrer Torres i Bages de Salt

entitats ACCEM i Creu Roja. Aquestes gestionen els tràmits burocràtics després de fer una avaluació dels demandants, assegurar-se que no canviaran d'opinió i explicar-los les condicions del contracte. Si hi estan d'acord, reben 400 euros per tornar a començar, però no poden trepitjar de nou l'Estat espanyol fins després de cinc anys. La Verònica Fernández, de Creu Roja, explica: «Intentem ser molt rigorosos amb el triatge i assegurar-nos que volen fer el viatge de debò». I hi afegeix: «Per a ells és una situació emocional molt complexa. Potser eren l'esperança econòmica de tot un poble i ara s'han d'enfrontar a tornar amb els somnis trencats».

El Govern espanyol ha impulsat un altre pla de retorn voluntari des del novembre de 2009 que consisteix a capitalitzar part de l'atur en el país d'origen. Des d'aquell moment fins a mitjan gener, s'hi han acollit 150 immigrants de la demarcació.

El retorn voluntari finançat només és una opció real per als immigrants que provenen del centre i del sud d'Amèrica, ja que els surt a compte –perquè el vol és car–, però, en canvi, no ho és per als africans. Tot i que la tendència majoritària entre marroquins i subsaharians és no tornar, una dada que ens pot mostrar els estralls de la crisi és que, sorprenentment, aquest darrer 2009 Creu Roja ha gestionat deu casos de retorn entre aquests col·lectius; una xifra menor, però que il·lustra fins a quin punt la crisi està afectant la immigració. La majoria havien fet com en Saiham, un gambià amb un pis de propietat al carrer Francesc Macià de Salt, que va optar per una altra via. A l'inici de la crisi es va quedar sense feina, i l'octubre de 2008 es va veure obligat a enviar la seva família de nou al país d'origen. A punt de perdre el seu pis, va tornar les claus al banc i va rellogar una habitació a casa d'un compatriota. Des d'allà intenta, ara tot sol, recuperar l'economia familiar.

Definitivament, ben pocs han apartat els ulls dels seus objectius. Únicament esperen el seu moment. Saben, però, que són molt lluny de l'ombra protectora del seu baobab.

Anna Teixidor
és periodista.

Taula 7. Persones acollides al Pla de retorn voluntari amb capitalització de l'atur

	Novembre 2009 - 19 gener 2010
Girona	151
Catalunya	1.620
Espanya	9.848

Font: Ministerio de Trabajo e Inmigración

>> *Els practicants de la religió sikh deixen les sabates a l'entrada de la carpa del pavelló per poder fer les seves pregàries.*

L'expressió *retorn voluntari* és un eufemisme. Cap dels que coneixem que s'hi hagin decidit ho ha fet voluntàriament